

EESTI RAHVASTIKUSTATISTIKA ÜHTLUSARVUTUSTE PROGRAMM

Eesti sünniteabe korrastamine 1926-1986

1.01.2001—31.12.2001 (leping 1-11/51)

ARUANNE

Eesti sünniteabe korrastamise projekt moodustab omaette sisulise tervikosa Eesti Rahvastikustatistika Ühtlusarvutuste Programmis. Projekti rahvastikupoliitilise tarviduse tõi esile ja kiirendas selle käivitamist sündimuse äkk-kiire langus, mille tagajärjed nõuavad adekvaatset käsitlust ning ühiskonna pikaajalisi huvisid realiseerivat tegevust kõigi institutsioonide koostöös. Sündimuslanguse kandjaks Eestis on muutuva suuruse ja sotsialiseerumistingimustega varemsündinud rahvastikupõlvkonnad, paraku on aga teadmine nende põlvkondade endi kujunemiskeskonna osas äärmiselt lünklik, olemasolev andmestik korrastamata ning puudub seetõttu võimalus sündmusstatistika alusel mistahes sisukat analüüsi teostada. Samas on alginformatsioon Perekonnaseisuarhiivis olemas, mille teadus- ja rakenduskaiblesse toomine on iseenesest nagunii vajalik, ühiskonnas toimuvate protsesside mõjul aga eriti aktuaalne.

Eelkirjeldatud asjaolusid on arutanud Presidendi Akadeemiline Nõukogu, Riigikogu komisjonid ja Valitsuse tasandil riigiandmekorralduse keskselt EV Isikuandmenõukogu, otsustades (istungid 14.09.1994, 2.12.1994 ja 19.01.1995) Rahvastikustatistika Ühtlusarvutuste Programmi raames ellu kutsuda vastavasisuline projekt. Mitmeetapilisena, loendusvahemike kaudu realiseeritavana kavandatud, toimub projekti raames Eesti rahvastiku sünniteabe korrastamine ajavahemiku 1926-1986 kohta. Kaasaegsete teadusmeetodite rakendusvõimalusi silmaspidavalt on teave aluseks ajalis-ruumiliselt konsistentsete rahvuslike sündimusednäitajate arvutamisel, ja seostatuna Eesti Sündimus- ja Pereuringu ning rahvaloenduste andmetega, sündimuse kohortanalüüsil. Sünniteabe korrastamine ning eri allikate integreerimine teenib eesmärki kujundada lõpptulemusena välja Eesti rahvastikuprogrammi ning riigi sotsiaal- ja demopoliitika läbiviimiseks tarvilik teabealus. Etapiviisilise lülitamise järel Eesti Rahvastiku Andmepanka on projekti tulemus samuti kasutatav rahvusvaheliste organisatsioonide (ÜRO Statistikaamet, Eurostat, Euroopa Rahvastikuobservatoorium, CICRED, WHO jt) ning rahvuslike statistikainstitutsioonide mitmesuunalise teabevajaduse rahuldamisel.

Projekti realiseerimine toimub eelkõige kolme institutsiooni, Statistikaameti, Siseministeeriumi perekonnaseisuarhiivi ning Eesti Demograafia Assotsiatsiooni Kõrgkoolidevahelise Demouuringute Keskuse koostöös. Perekonnaseisuarhiiv tagab arhiivmaterjalide kättesaadavuse, EDA EKDK ülesandeks on projekti teadusmetodoloogiline juhendamine, igapäevane töökorraldus ja teostus, Statistikaametiga koostöös tagatakse tulemuste siseriigiline ja rahvusvaheline disseminatsioon. Ühiselt kindlustavad osapooled töösolevate materjalide sihipärase kasutamise, säilivuse ja kaitse.

Aruandeperioodi 1.01.2001-31.12.2001 vältel jätkus töö kahes peamises suunas, samuti on aastatööde puhul tõsiselt arvesse võetud projekti pikaajaliste sihtide tagamist. Esimese suuna raames jätkus töö rahvaloendusvahemiku 1970-1979 sünniteabega. Perioodi alguseks oli teave läbinud tehnilise esmas- ning sisukontrolli. Projekti aastakava nägi ette sünniteabe uustötluse vähemalt kolme aastaandmestiku ulatuses. Kõnealune töö algas loendusvahemiku varasemast osast, sündmuste hilisregistreerimine lisas töösse sisuliselt ka neljanda aasta. Uustötluse ettevalmistuse keskse osa moodustas uusteabe süstemaatiline võrdlus omaaegsete

algtabulatsioonidega. Linnarahvastiku puhul oli vähimaks võrdlusüksuseks esmatasandi haldusüksus, maarahvastiku puhul võimaldas omaaegsete tabulatsioonide detailsus võrdlust üksnes rajooni kaupa, mis arusaadavalt suurendas lahknevuste paigastamise töömahukust. Algamdestiku laadist tulenevalt ei saanud kõnealune võrdlustöö toimuda väljaspool arhiivikeskkonda, töö käigus kontrolliti ligi kümne tuhande rahvastikusündmuse ruumilist lokalisatsiooni. Kuigi summaarne kokkulangevus osutus küllalt kõrgeks, tõi võrdlus esile täpsustusvajaduse kõigi käsitlusaastate, samuti märkimisväärse hulga regionaalüksuste lõikes.

Omaette asjaoluna juhtis arhiivvõrdlus tähelepanu Eesti sõjajärgse rahvastiku olulise erirühma, välispäritolu militaarrahvastiku kajastatusele. Rahvastikuarvestuse seisukohalt olid karjäärisõjaväelased jaotunud tsiviil- ja Eesti haldussfääri mittekuulunud militaarterritooriumi vahel. Kuivõrd viimastes perekonnaseisuasutusi polnud, pöördusid seal asunud sõjaväelased rahvastikusündmuse registreerimiseks tsiviilüksuste poole. Nimetatud asjaolu võimaldab kasutada sünniteavet Eestis asunud militaarkontingendi arvukuse ning paigutuse hindamiseks, kuivõrd otsene teave riigil kõnealuse kontingendi kohta puudub. Teema olulisust arvestades, kuigi projekti töökava ülesannet algselt ei sätestanud, teostati asjaomaste arhiivikirjete kõikne ülevaatus kolme aastaandmestiku ulatuses. Saadud tulemust on võimalik rakendada, asjakohast ekspertteadmist kaasates, Eesti rahvastikupildi "valgete laikude" täitmiseks.

Sünniteabe uustöötamise aluseks oli projekti raames väljatöötatud iga-aastaste sünnistatistiliste standardtabelite komplekt, mis peab silmas sünniteabe võrreldavust neljas põhisuunas (1) Eesti Statistika Keskbüroo poolt publitseeritud sünnistatistikaga, (2) ENSV Statistika Keskvalitsuse sünnistatistiliste esmastabulatsioonidega, (3) ESA sarjas *Rahvastik* aastast 1993 avaldatava tabelmaterjaliga, ning (4) rahvusvaheliste soovitusetega sündmusstatistika valdkonnas. Töötamise tulemusena valmis iga aastaandmestiku kohta 23 standardtabelist koosnev komplekt, vastavalt järgnevale nimestikule:

Tabel 1.	ELUSSÜNNID JA SURNULTSÜNNID
Tabel 2.	SÜNNIKUU
Tabel 3.	EMA VANUS
Tabel 3a.	EMA VANUS. EESTLASED
Tabel 4.	SÜNNIJÄRJEKORD
Tabel 4a.	SÜNNIJÄRJEKORD EESTLASED
Tabel 5.	SÜNNIJÄRJEKORD: ABIELUSÜNNID
Tabel 5a.	SÜNNIJÄRJEKORD: ABIELUSSÜNNID. EESTLASED
Tabel 6.	ABIELU KESTUS: ESMASSÜNNID
Tabel 6a.	ABIELU KESTUS: ESMASSÜNNID. EESTLASED
Tabel 7.	EMA RAHVUS
Tabel 8.	EMA TAVATEGEVUS
Tabel 8a.	EMA TAVATEGEVUS. EESTLASED
Tabel 9.	EMA AMET
Tabel 9a.	EMA AMET. EESTLASED
Tabel 10.	ISA VANUS
Tabel 10a.	ISA VANUS. EESTLASED
Tabel 11.	ISA RAHVUS
Tabel 12.	ISA TAVATEGEVUS
Tabel 12a.	ISA TAVATEGEVUS. EESTLASED
Tabel 13.	ISA AMET
Tabel 13a.	ISA AMET. EESTLASED

Sünniteabe uustöötluſel rakendati programmi paketti *SPSS-Windows*, versioon 10, vormistatud tabelid esitatakse paketi *Lotus* abil, versioon 4.01 ja 5.0 (*Windows*). Uustöötluſe tulemusena valminud standardtabelid, nii elektrooniliselt kui paber kandjal, on edastatud Statistikaametile. Programmide järjepideva kaasajastamise kõrval toimus aruandeaastal ka tehnilise töökeskkonna uuendamine, trükiteenuse kasutamine on rahvastikustatistiliste programmide vahel ühildatud.

Aruandeaasta teise peamise töösuuna raames jätkus Sünniandmepanga ja Haldusüksuste Aegpideva Klassifikaatori täiendamine, hõlmates aastakäike loendusvahemikest 1941-1959 ning 1979-1989. Töösuuna raames toimus tarkvara adapteerimine vastavalt dokumendivormi muutumisele, kodeerimine ning teabe tehniline esmaskontroll. Sünniteabe sisukontroll ja arhiivvõrdlus teostatakse loendusvahemiku tervikulatutes vastavalt projekti edasisele töökavale.

Sünniteabe korrastusprojekti eesmärke ja teostust tutvustati Euroopa Rahvastikukomitee egiidi all toimunud rahvusvahelisel seminaril (Tallinn) Lõuna-Kaukaasia regiooni rahvastikustatistikutele. Projekti tulemused on aruandeaastal samuti leidnud rakendamist Baltoskandia põlvkonnasündimuse võrdlevanalüüsi ettevalmistamisel, koostöös Euroopa Rahvastikuobservatooriumi ning USA Statistikaametiga, projekti rahvusvahelise koordinatsiooni eesmärgil kasutatakse ära võimalusi Euroopa Rahvastikukonverentsi ja IUSSP XXIV kongressil (Salvador).

Kokkuvõtlikult on lepingujärgsete tööde põhitulemus:

- (1) teostatud on loendusvahemiku 1970-1979 sünniteabe uustöötluſ kolme aastaandmestiku ulatuses;
- (2) ette on valmistatud loendusvahemiku 1970-1979 sünnistatistiliste standardtabelite elektroonilise publikatsiooni esimene osa;
- (3) jätkatud Sünniandmepanga ja Haldusüksuste Aegpideva Klassifikaatori pidevtäiendamist.